

waartoe er zich voor een nieuwe blouse, ja voor een paar zijden kousen den eerstbesten verkoopen. Dan de jeugd. De eeuw van het arme kind is de eeuw van... het straatkind, en de straat „kweekt schoffies, boefjes, diefjes, puzzeraars, zwerfers, snoepsters, scharreltjes." Kinderen van vier tot elf jaar verlokken zelfs mannen van stand en ontwikkeling met hen in plantsoen of portiek pervertiteiten te plegen. Kinderen van... 12, 13 en 15 jaar moeten voor venerische ziekten worden behandeld. De Rijpere Jeugd, die scharrelt of reeds verloofd is, vindt men op de zanderige bouwterreinen: „waar de paren neerstrijken, dicht naast elkander als spieringen in de pan." Zoo tegen de schemering heeft het er veel van „of er de vuile wasch uitgezocht ligt". En steeds daar wordt de kring nauwer getrokken. Een ontroerend verhaal wordt verteld. In een welgesteld, beschaafd gezin worden in den zak van het zevenjarig jongetje twee kwartjes gevonden. Bij ondervraging weigert de kleine de herkomst mede te deelen. Na lang beraad neemt de moeder in angstig voor gevoel de zedenpolitie in het geheim. Dan komt uit, dat het kind meermalen in een afgelegen buurt een man heel in het verhooren bezoekt. „Dat hij dan twee diepe pakhuizen doorgaat en eindelijk door een kolderbalkje kruipt... en dat hij daarna dan een dubbelte of kwartje krijgt om te versnoepen." Het gevaar vlakbij! Kan de kring nog nauwer worden getrokken? Ja, het hart der samenleving zijn de moeders! Bij de geboorte van een kleine ontvangt men in de eerste plaats reeds tal van gedrukte aanbiedingen, waarin gratis raad geboden wordt hoe men ongewenscht moederschap kan voorkomen. Een net van „deskundigen" is over de stad gespreid. De woonplaats dezer dames is door de politie op de stadskruis met een gevulde speld aangeduid. „de spelden zijn er bij honderden, talrijker dan in een bakerkruis." Sommige zaken in „voortleedmiddelen" hadden het vorig jaar zelfs „een Kerstetalege gemaakt van zekere instrumenten, die zij tooiden met bloeienden huls en rood zijden linten". Onlangs werd bij klaarlichten dag een dame, die met twee kindertjes reed, in het centrum der stad aangesproken door een agent in deze artikelen. Hij redeneerde breedvoerig over de bezwaren van een groot gezin, prees voorbehoedmiddelen aan, ja begon ze op den kinderwagen uit te stallen... Brusse schrijft:

„En niet alleen voor de gevolgen van de heimelijke liefde, maar ook in het huwelijk zoeken meer en meer getrouwde vrouwen aan deze afzessen uitkomst voor haar vrees of haar onwil om op nieuw moeder te worden.

„Onbeschrijfelijk is het leed, zijn de angsten, de smarten van lichaam en geweten, de smade-

lijke vernederingen, de gewetenloze misladingen, de wroedaardigheden van onkunde en roekeloosheid, van zoo brutaal geschonden toch soms nog wel overgehouden idealisme in argeloosheid en vreezen van vernield levensgeluk, vernielde gezondheid, van dood en verderf. Want aarzelen kan je de gruwzaamheden niet aanduiden, die er toch schier dag op dag gebeuren op dit gebied. Ja, hoorde ik onlangs toch niet weer op het bureau van de zeden- en kinderplicht van een waarlijk gelukkig arbeidersgezin, waar de man als weduwnaar met zijn acht kinderen was achtergebleven, omdat de vrouw gevreesd had nu ook het negende kind geboren te laten worden?"

Hoe zal Rotterdam hierop reageeren? In de titel van het laatste hoofdstuk uit Brusse's boek. Wij willen de vraag anders stellen: „Hoe zullen onze stadkerken hierop reageeren?" Uit den aard der zaak zijn zij in het herderlijk en diaconaal werk reeds dikwijls met zulke treurige dingen in aanraking gekomen. Toch is de twijfel niet ongegrond of „onze menschen" wel veel heeser hebben van den ontzettenden ernst der zedelijke verhoudingen. Uit eigen milieu kent men meestentijds — Gode zij dank — deze dingen niet. Men leeft als in Gosen en vergeet daar zoo gemakkelijk, dat het „dikke duisternis" is in gansch Egypteland. Waken wij er toch tegen, dat kiesheid niet in domme preutsheid ontaarde. Onze predikanten en ambtsdragers moeten de gevaren weten, waaraan hunne kudde blootstaat. Juist in het waken tegen gevaren wordt het onderscheid tusschen herder en huurling openbaar. En waarlijk, er zijn ook nog andere gevaren dan de ethische theologie, de N. C. S. V. enz. om van kleinere strijdsvragen nu maar niet te reppen. Wie de kerkeraadsverlagen volgt, wordt wel eens tot den schreeuw geprikkeld: Wordt toch eens wakker, eerwaarde broeders, nu de vlammen lekken aan onzen dorpel!

Natuurlijk zal niemand den ganschen last dezer dingen op de schouders der kerk willen leggen. Er is hier een taak, die alleen door de Overheid in hare organen van politie en justitie kan worden verricht. Er zit aan deze zaak een sociaal kant: bestrijding van woningnood en werkeloosheid, verbot van de zonde-industrie en beperking van de weelde-industrie, die de lageerlijkheid eindeloos prikkelt tot eer en gezondheid de kooprijzen worden. Eindelijk is er de arbeid van middernachtzending en verpleging van gevallen, waartoe eene bijzondere scholing vereischt is en waarvoor men bijzondere inrichtingen behoeft. Maar naast en nevens al dezen arbeid kan de kerk overvloed van werk vinden. Het gaat niet aan om bij deze treurige verschijnselen enkel maar een Maranatha aan te heffen: De Heere komt! Want als de Heere komt, wil Hij Zijn volk vinden als het licht de wereld

doorstralend en als het zoet der aarde bederfwerend werkzaam. Werkzaam allereerst in den gewonen ambtelijken arbeid. Eene prediking, die geboren is uit een hart, dat krimp van wees over den zedelijken nood. Eene catechese, die niet opgaat in de in-stampmethode, maar eene voorzichtige, federe leiding bedoelt te geven. Een huisbezoek, waarbij niet alleen de tale Kanaans wordt gesproken. Een diaconale zorg, die voorkomt, dat men valt uit broodsgebrek. En al deze ambtelijke arbeid uitlopend in het ambt der geloovigen, naar de behoefte van onzen tijd georganiseerd in den evangelisatie-arbeid.

Wat kan de evangelisatie doch op dit gebied? Ik laat den arbeid, die tevens philanthropisch is: de gestichtsarbeid, buiten beschouwing. Daarmede wil ik niet zeggen, dat het buiten de verplichting der kerk ligt, nu de philanthropische inrichtingen gansch tekort schieten, zelf zulke asyls te openen. Maar dit zal voorloopig wel niet vervulbaar zijn. Daarom wijs ik op vier dingen, die binnen de grens van ons vermogen liggen.

1e. Men zorg voor goede lectuur. Lectuur voor atelier- en fabrieksmeisjes, voor moeders etc.

2e. Men wijde steeds meer zorg aan de jeugd, niet op houterige wijze, maar in den geest als ik in een vorig artikel aangaf. Wij mogen bidden om een engelenmacht voor onze kleinen, maar in de eerste plaats moeten de ouders, onderwijzers, het personeel van de Zondagsscholen en jeugdhijnenkomsten als ongevleugelde engelen de kinderen met verstandige zorg omgeven.

3e. Naast zorg voor de jeugd, wijde men zich aan de moeders. Moeder-samenkomsten zijn kostelijk. Ik nam de tekening van Brusse over, als hij uitbeeldt hoe de vrouwen onzes volks vaak lijden in lichaam en geest. Zulk een geprangd hart is een kostelijke bodem voor het Evangelie. De blijde boodschap der bevrijding is als een beker koud water voor eene vermoeide ziel. Het zou zelfs hoogst gewenscht zijn, daartoe bekwaame zusters voor dezen arbeid vrij te stellen als een tegenhanger van de zoogen. „deskundigen". Hier ligt voor de christenvrouw zulk een rijk arbeidsveld. Wanneer zal men toch zoovele kostelijke gaven, die in de gemeente leven, benutten en handopenning geven?

4e. Ik wees reeds op het plaatsgebrek in de philanthropische inrichtingen. Tot voor drie jaren vielen tal van onwetende kinderen in de handen van zoogenaamde „engeltjesmaaksters", die ze wel uit de wereld hielpen. En in 2 maanden tijds moest de Rotterdamse zedenpolitie 95 jonge meisjes in het zondeleven laten terugvallen, die kans op redding boden, indien maar ergens plaats voor hen was geweest. Inrichtingen bouwen is duur. Maar

Kuyper opgesteld, werd uiteengezet, waarom tot deze geheel onwettige acte geen medewerking kon worden verleend.

De spanning nam hierdoor natuurlijk toe, en met belangstelling wachtten velen den afloop af. Het gevaar loch was niet denkbeeldig, dat, terwijl de moderne Dr. Zaalberg in Den Haag gehandhaafd werd, de orthodoxe Dr. Kuyper te Utrecht, als de eenige predikant die voor het voorstel van den kerkeraad had gestemd, zou worden afgezet.

Bij de kerkvisitatie echter, die in 1869 te Utrecht gehouden werd, was de houding aldus: Er waren verschillende gevoelens, die hoofdzakelijk tot vierderlei resultaat leidden. Vele leden, onder welke drie predikanten, verlegden de standpunt voor 2 jaren door den kerkeraad ingenomen, van te antwoorden op alle vragen, uitgenomen wat de belijdenis aangaat. Eenige anderen met één predikant legden zich neer bij de antwoorden, die de kerkeraad wilde geven, maar met reserve ten opzichte van de belijdenis. Een aantal anderen, waarbij de overige predikanten, hebben evenals zij vroeger gewoon waren, nu ook op alle vragen geantwoord. En eindelijk was er één lid, die in 't geheel niets geantwoord wilde hebben.

In de Synodale Handelingen van 1869 vinden we slechts een kort verslag van het gebeurde in Utrecht. Aan het slot daarvan lezen wij: „Doch wij eindigen, na hier nog te hebben bijgevoegd, dat uit de later ingekomen verslagen van het Kerkbestuur van Utrecht blijkt, dat te Utrecht de vragen gedaan bij de persoonlijke of schriftelijke kerkvisitatie beantwoord waren, en wij de uitdrukkelijke verklaring van genoemd Kerkbestuur vinden, dat de kerkeraad van Utrecht op den weg van gehoorzaamheid aan de kerkelijke verordeningen was teruggekeerd, en dat het nu meende het gebeurde des voorgaanden jaars te mogen en te moeten voorbijzien."

Intusschen vond de Synode een uitweg tot oplossing van de gerezen moeilijkheden, door met den aanvang van het volgende jaar de bepaling in werking te doen treden, dat de schriftelijke kerkvisitatie voortaan slechts zou strekken tot het verkrijgen van statistieke opgaven, en dat bij de persoonlijke kerkvisitatie dan alleen een onderzoek naar belijdenis en wandel zou worden ingesteld, wanneer het verlangen daarnaar door een der kerkeraadsleden zou zijn te kennen gegeven.

Zoo liep deze beweging dood, en dat te meer, toen Dr. Kuyper, de ziel der beweging, in 1870 het beroep aannam naar Amsterdam.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

X.

De teering was dus geworpen. Buiten staat om de logische juistheid van Utrechts opmerking te ontnemen, herustte de Synode stilzwijgend in het verzet van den kerkeraad, en gaf daarmee het verbindend gezag van haar reglement op kerkvisitatie prijs.

Voor Utrechts kerkeraad werd dit gewichtig resultaat eerst officieel bekend, toen hem ook in het jaar 1868 op gewone wijze en zonder eenige aanmerking nieuwe tabellen ter invulling werden toegezonden.

De vraag ontstond nu voor den kerkeraad, welke gedragslijn hij thans te volgen had? Naar de wet „de vragen der kerkvisitatie beantwoorden overeenkomstig het reglement", kon hij thans evenmin als ten vorigen jare, want zijn bezwaar: „de houding der Synode" had er gewonnen dan verloren in wicht.

Maar hoe dan? Kon hij doen, wat hij ten vorigen jare nog deed: — de overige vragen beantwoorden en in de kolom voor de hoofdvraag zijn verklaring herhalen? Onmogelijk, zoo hij zijn waardigheid niet wilde prijsgeven. Immers, de stand van zaken was juist door het gebeurde van het vorig jaar geheel veranderd. Toen legde men die verklaring juist af, om de Synode harezijds tot verklaring te dwingen. Toen leefde men nog onder de volle verbindbaarheid van het reglement, en kwam in verzet op eigen risico en perikel. Toen wilde men de leugen uit de kerkvisitatie nog wegnemen, door de Synode tot het houden van werkelijke visitatie te nopen. Thans echter was alles anders geworden. De Synode had zich door haar houding verklaard. De verbindbaarheid van het reglement was door haar prijsgegeven. Tot werkelijke kerkvisitatie had zege-toond niet te kunnen komen.

Accepteerde de kerkeraad nu toch de zoogenaamde kerkvisitatie, dan zou hij mede schuldig zijn geworden aan het kennelijk streven der Synode, om aan de kerkvisitatie haar geestelijk karakter te ontnemen, en met den titel van kerkvisitatie te versieren, wat naar het eenparig getuigenis der geschiedenis en de eigen vroegere verklaringen der Synode geen kerkvisitatie was.

Op voorstel van zijn jongsten predikant, Dr. A. Kuyper (al de overige predikanten stemden tegen) besloot de kerkeraad dan ook op 15 April 1868 om de vragen, in de tabellen vervat, onbeantwoord te laten, „omdat deze vragen hem gedaan worden namens een Synode, met wier tegenwoordige waarheidheidsbekleeders de kerkeraad geen gemeenschap des geloofs en der belijdenis heeft."

En hiermede zou de geheele zaak der kerkvisitatie ten einde zijn gelopen, zoo niet het Classikaal Bestuur, bij schrijven van 3 Juni 1868, onder bedreiging met tuchtmiddelen en onder waarschuwing voor de bedreigende gevolgen van zijn stap, den kerkeraad alsnog verzocht had de blanco teruggezonden tabellen te willen invullen. Maar de kerkeraad volhardde bij zijn weigering in een door Dr. Kuyper ontworpen gemotiveerde opgave van de redenen, die tot het nemen van dat besluit hadden geleid. Als hoofdrede werd opgegeven, dat de Synode zelve aan haar kerkvisitatie elk karakter van een ernstig-gemeend onderzoek ontnomen had. De dusgenaamde kerkvisitatie als zodanig afwijzende, verklaarde de kerkeraad zich echter bereid alle gewenschte inlichtingen van statistischen en administratieven aard te willen geven, mits niet onder den vorm van kerkvisitatie.

Het Classikaal Bestuur, den kerkeraad wijzende op de gevolgen van een blijvend verzet, vermaande hem nu „deroest van het Kerkgenootschap niet in gevaar te brengen". Waarop de kerkeraad antwoordde: „dat hier alles afhangt van de vraag, of men tot elken prijs het genootschap wil handhaven, al ging daarbij de Kerk te loor; of wel, dat men voor alles de Kerk wil redden, ook al kon de rust van 't genootschap daarbij niet ongedoerd blijven, — en dat hij voor zich alleen de laatste gedragslijn met den eisch van plicht en geweten overeenkomstig acht."

Door deze vasthoudendheid in vertwijfeling gebracht, zond het Classikaal Bestuur de stukken nu aan het Provinciaal Kerkbestuur. En dit Bestuur meende niet te mogen berusten in deze onvolgende uitkomst der schriftelijke kerkvisitatie, maar besloot alsnog een persoonlijk onderzoek naar den toestand der gemeente te doen instellen. Daartoe werden nu twee leden van het Classikaal Bestuur afgevaardigd, die tevens in last hadden om de niet aanwezige kerkeraadsleden (de leiders der beweging) later afzonderlijk in verhoor te nemen. Doch de Utrechtsche kerkeraad bleef op zijn stuk staan, en in een uitvoerige memorie, kennelijk door dr

zijn
ten.
brach
in p
Or
herst
ke
respo
men
Herr.
der E

Het

W
uiterl
midd
gema
in d
haar
natu
een l
ruim
nu t
in d
kieze
En g
strid
E
zou
erst
Chr.
slech
om r
Chr.
leerli
dat
oude
lij g
con.
op e
gescl
kon.
leerli
uit d
van
van
het
men,
we t
dien
dan
uitoe
ken
naar
nu w
make
inrid
voor
wel
scho
nog
zal
raire
muta
ook
b.v.
het
passi
voud
Scri
ten e
meed
dat t
stand
te z
iets
ze z
Oo
hoog
voorl
uitsl
den,
word
leera
om v
kunn
van
We
elem
beha
scho
vorm
mijn
tijd
schri
oud-
plant
hier
dat
staar
hart
ren,
een
ouwe
gescl